

TC-OR-55-4

TOWARZYSTWO URBANISTÓW
POLSKICH

Warszawa, Nowy Świat 70/72

Inż. arch. T. P. Szafer

Mgr. W. Trzebiński

P R O J E K T

rozbudowy Augustowa z lat 1829-30 jako wyraz świadomej
polityki urbanistycznej.

W latach dwudziestych XIX-go wieku otworzyły się przed Augustowem perspektywy szybkiego i świetnego rozwoju. Nieduże trzytysięczne miasto, żyjące głównie z rolnictwa i ze spławu drzewa miało się stać wielkim śródlądowym portem Królestwa Polskiego. Do odegrania tej roli predysponowany był Augustów ze względu na swoje korzystne położenie geograficzne na trasie kanału spławnego, którego budowę rozpoczęto w roku 1824. Nowa droga wodna, łącząca Wisłę z Niemnem, a Niemen poprzez Kurlandię z Bałtykiem, miała zastąpić spław Wisłą do Gdańska. Chodziło tu jak wiadomo o uniezależnienie się od Prus, które panując nad ujściem Wisły paraliżowały morski eksport Królestwa przy pomocy nadmiernych taryf celnych.

W r. 1829, gdy budowa kanału augustowskiego była już poważnie zaawansowana, rząd powziął decyzję przeniesienia do Augustowa władz wojewódzkich z Suwałk. Augustów miał stać się nie tylko miastem portowo-handlowym, ale również dużym ośrodkiem administracyjnym. Miasto, licho zabudowane niemal wyłącznie drewnianymi domkami, było zupełnie nieprzystosowane do podjęcia nowych funkcji administracyjnych. Brakowało zarówno lokali na pomieszczenie urzędów jak i mieszkań dla urzędników. W związku z tym na porządku dziennym stanął problem rozbudowy Augustowa. Minister Spraw Wewnętrznych Tadeusz Mostowski z wielką energią i zapałem zajął się tą sprawą. Poleciał on władzom wojewódzkim opracować jaknajszybciej pełną dokumentację techniczną i kosztorysy projektowanych gmachów. Prezes Komisji Wojewódzkiej udał się wówczas bezzwłocznie do Augustowa i tu zapewne na wniosek budowniczego wojewódzkiego M. Trynieszewskiego - wybrał miejsce

na postawienie budowli rządowych. Wybór bardzo trafnie padł na teren przy porcie handlowym i głównym trakcie kowieńskim, gdzie już uprzednio projektowano założyć wielki $25.000m^2$ / Nowy Rynek dla postawienia przy nim budynków Dyrekcji Kanałowej, poczty i urzędu Komisarza Obrotowego. Nie wiemy dokładnie jak miał być zabudowany Nowy Rynek wg. tej pierwszej koncepcji. Nowy projekt przewidywał zabudowę trzech pierzei z otwarciem placu na nadbrzeże portowe i służę kanału. W ciągu następnych 6 miesięcy bud. Tryniczewski przy pomocy inż. Jara opracował projekty i kosztorysy czterech budynków rządowych dla władz wojewódzkich. Projekty te zostały następnie przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych oddane do zaopiniowania budowniczemu rządowemu Henrykowi Marconiemu. Opiniodawca zaakceptował wybór miejsca przeznaczonego na Nowy Rynek, wysunął natomiast zastrzeżenia i wątpliwości co do architektury i wzajemnego usytuowania budynków rządowych. Wówczas Komisja Rządowa zwołała trzyosobową "deputację" złożoną z prezesa Komisji Województwa Augustowskiego, z Marconiego oraz jednego z wyższych urzędników Komisji Rządowej, z poleceniem udania się do Augustowa i sporządzenia nowego projektu rozmieszczenia budynków rządowych w ramach ogólnego planu regulacji całego miasta. Szeroki zakres czynności powierzonych deputacji powołał do niej czołowego architekta rządowego oraz wysłał ją w teren - te fakty świadczące, że władze Królestwa w pełni doceniały urbanistyczny aspekt zamierzonych inwestycji budowlanych, że świadomie dążyły do nadania miastu nowego piękniejszego oblicza.

Deputacja udała się do Augustowa w marcu 1830 r. Tu Marconi, konsultując się z pozostałymi członkami deputacji, w przeciągu tygodnia opracował plan przebudowy i rozbudowy miasta, a po powrocie do Warszawy - na zlecenie Komisji Rządowej - w niespełna 4 miesiące wykonał w swojej pracowni projekty 7 wielkich gmachów rządowych dla Augustowa. Niestety ani plan regulacyjny, ani rysunki Marconiego nie zachowały się. Natomiast źródła opisowe pozwoliły na zrekonstruowanie w zasadniczych rysach jego planu przebudowy miasta.

Marconi poza wprowadzeniem pewnych zmian do koncepcji Nowego Rynku, projektował przebudowę głównych ulic, placu kościelnego i starego Rynku z nową sytuacją ratusza. Niezwykle konsekwentnie przeprowadzona tu została zdrowa myśl urbanistyczna wyrażająca

się we właściwym zaplanowaniu sieci komunikacyjnej z podziałem na arterie główne i odciążające, w Moków mieszka-
niowych, w odpowiedniej lokalizacji targowiska oraz w doskonałej pod względem urbanistycznym kompozycji zespołu placów miejskich z uwzględnieniem czynnika zieleni. Projekt nawiązywał w pełni do warunków miejscowych. Przez planowane regulacje i zmiany został wydebyty istotny kościec miasta, a umiejętne rozmieszczenie akcentów plastycznych podkreśliło kompozycyjne walory całości. Postępowość projektu przejawia się w trosce o równomierny rozwój wszystkich elementów miasta. Duży rozmach całej koncepcji, uzasadniony przewidywanym tempem rozwoju miasta idzie w parze z realistycznym i ekonomicznym podejściem do zamierzonych inwestycji.

Z przyczyn politycznych /powstanie listopadowe/ i gospodarczych /załamanie się koncepcji kanału augustowskiego/ plany rozbudowy Augustowa spełzły na niczym. Tym niemniej zasługują one na uwagę, jako przejaw postępowej myśli i polityki urbanistycznej.

----- . -----

